

ЗАРКОВА, ВЕРЖИНИЯ – "ОСИГУРЯВАНЕ И ОСИГУРИТЕЛЕН СТАЖ НА РАБОТЕЩИ БЕЗ ТРУДОВО ПРАВООТНОШЕНИЕ И УПРАВИТЕЛИ, ЧУЖДЕСТРАННИ ФИЗИЧЕСКИ ЛИЦА ОТ ДЪРЖАВИ, КОИТО НЕ СА ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ"

Вержиния Заркова

Публикувано в правно-информационна система Сиела
Към 22.05.2014 г.

В съвременната икономическа обстановка в редица случаи в търговски дружества регистрирани по българското законодателство работят чуждестранни физически лица наети по граждански договори. Не са изключения и случаите, в които управителите на търговските дружества също са чужди граждани. Когато чужди граждани, които са от страни от Европейския съюз работят в България те се осигуряват в зависимост от приложимото осигурително законодателство прието в рамките на съюза.

Българските възложители, сключили граждански договори с гражданин на страни извън европейския съюз следва да прилагат българското законодателство независимо от обстоятелството, че същите могат да декларират, че са осигурени в собствените си страни.

КСО не разделя лицата в зависимост от тяхното гражданство. Осигуряването зависи от обстоятелството дали тези лица упражняват трудова дейност по българското законодателство. Основание за това е разпоредбата на чл. 10, ал. 1 от КСО, съгласно която осигуряването възниква от деня, в който лицата започват да упражняват трудова дейност по чл. 4 и чл. 4а, ал. 1 и за която са внесени или дължими осигурителни вноски и продължава до прекратяването ѝ.

Редът за осигуряване на лицата, работещи без трудово правоотношение е регламентиран в чл. 4, ал. 3, т. 5 и т. 6 от КСО и чл. 5 и чл. 6 от НООСЛБГРЧМЛ.

Съгласно цитираните разпоредби за лицата, работещи без трудово правоотношение, които през съответния месец не са осигурени на друго основание по КСО, се дължат осигурителни вноски върху полученото възнаграждение, ако месечният размер на възнаграждението е равен или по-голям от една минимална работна заплата за страната, след намаляването му с разходите за дейността, определени по реда на Закона за данъците върху доходите на физическите лица.

За лицата, работещи без трудово правоотношение, които през съответния месец са осигурени на друго основание по КСО, се дължат осигурителни вноски върху полученото възнаграждение, независимо от неговия размер след намаляването му с разходите за дейността, определени по реда на ЗДДФЛ, но върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход, определен в ЗБДОО за съответната година.

Посочените две разпоредби изключват възможността за осигуряване, когато лицата не работят на друго място, не са осигурени на друго основание и получават месечно възнаграждение по-малко от минималната работна заплата след приспадането на разходите за дейността. В тези случаи осигурителни вноски не се дължат.

Така например ако брутното възнаграждение на работещия без трудово правоотношение е по 400 лв. месечно разходите за дейността са 100 лв. т.е. полученото от лицето възнаграждение е в размер на 300 лв. Тази сума е по-малка от минималната работна заплата, която в момента е

установена в размер на 340 лв. и за лицето не се дължат осигурителни вноски.

В случаите, в които лицата работят по повече от едно гражданско правоотношение, тогава преценката за дължимост на осигурителни вноски се прави в зависимост от сбора от получените от всеки възложител възнаграждения. В посочения по-горе пример ако лицето пак по граждански договор работи и при втори осигурител и отново получава същото възнаграждение ще е получило общо възнаграждение за месеца от 600 лв. след приспадане на разходите за дейността. Тогава и двамата възложители трябва да начисляват и внасят осигурителни вноски т.е. лицето влиза в кръга на задължително осигурените по Кодекса за социално осигуряване.

Доходът, върху който се внасят осигурителните вноски за чужденците, работещи в България по граждански договори не може да надвишава максималния месечен осигурителен доход определен в ЗБДОО за съответната година. През 2014 г. максималния месечен размер на осигурителния доход е 2400 лв.

Максималния размер на осигурителния доход е месечен и не е предвидено неговото намаляване в зависимост от отработените от осигурените лица дни. Това означава, че и когато са отработени всички работни дни от определен календарен месец и когато са отработени само част от тях и възнаграждението е високо, то се ограничава до максималния осигурителен доход в целия му размер, а не пропорционално на отработеното време.

Така например ако за цял отработен месец чуждестранен гражданин получава възнаграждение след приспадане на разходите за дейността в размер на 3000 лв., осигурителните вноски за него се дължат върху 2400 лв. В случай, че чуждестранният гражданин не е отработил всички календарни дни, а например само половината от тях и е получил възнаграждение в размер на 3000 лв., след приспадането на разходите за дейността, отново се дължат осигурителни вноски върху 2400 лв.

Зачитането на осигурителен стаж обаче зависи изцяло от отработените от лицата дни независимо от това, че осигурителните вноски и в двата посочени случая се дължат върху максималния месечен осигурителен доход. В първия посочен пример на чуждия гражданин ще се зачете цял месец осигурителен стаж, а във втория само 10 работни дни от периода на договора.

Нормативното основание за посоченото са разпоредбите на КСО и на НПОС.

На основание чл. 38, ал. 5 от НПОС времето, през което лицата полагат труд без трудово правоотношение и получават месечно възнаграждение, равно или по-голямо от една минимална месечна работна заплата за страната, след намаляване с разходите за дейността, за което са внесени или са дължими осигурителни вноски, се зачита за един месец осигурителен стаж, но за не повече от срока на договора.

Осигурителен стаж на чуждестранните лица работещи по граждански договор в България се зачита само по българското законодателство. Дали този стаж ще бъде взет предвид в страните от които произхождат чуждите граждани зависи от това дали със съответната страна България има подписана спогодба за социална сигурност или не. В случаите, в които такава спогодба не съществува положеният в България осигурителен стаж не се зачита в страната от която чужденецът произхожда.

Тъй като чуждестранните граждани се осигуряват по българското законодателство, за тях се прилага и изключението предвидено в чл. 4, ал. 6 от КСО. Това означава, че когато те са пенсионери по законодателството на държавата от която произхождат се осигуряват по българското законодателство само по свое желание.

Лицата, работещи без трудово правоотношение и подлежащи на осигуряване са задължително осигурени за инвалидност поради общо заболяване за старост и за смърт. Тези от тях, които са родени след 31 декември 1959 г. задължително се осигуряват за допълнителна пенсия в универсален пенсионен фонд. Осигурителните вноски за допълнително задължително пенсионно осигуряване се внасят върху доходите, за които се дължат осигурителни вноски за държавното

обществено осигуряване в размер, определен в чл. 157 от КСО.

Осигурителната вноска за фонд "Пенсии" за лицата работещи по граждански договори се разпределят така:

а) за родените преди 1 януари 1960 г.:

- 7,9 на сто за сметка на осигуреното лице

- 9,9 на сто за сметка на осигурителя,

б) за родените след 31 декември 1959 г.:

- 5,7 на сто за сметка на осигуреното лице и за допълнително задължително пенсионно осигуряване в универсален пенсионен фонд – 2,2 на сто.

- 7,1 на сто за сметка на осигурителя и за допълнително задължително пенсионно осигуряване в универсален пенсионен фонд – 2,8 на сто.

Осигурителните вноски за лицата, които работят без трудово правоотношение, се внасят от осигурителя до 25-о число на месеца, следващ месеца на изплащане на възнаграждението.

За работещите по граждански договори чужденци се подават данни за осигуряването им по реда на Наредба № Н-8 от 29.12.2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица

Данните за работещите по граждански договори се подават с код за вид осигурен 14, попълнен в т. 12 "Вид осигурен" от декларация образец № 1 "Данни за осигуреното лице".

Когато работата по гражданския договор се извършва само през определени дни от месеца в точки "14. Ден, от който осигуряването е възникнало" и "15 Ден, в който осигуряването е прекратено" - се попълва в две позиции първият ден в осигуряване и последния ден в осигуряване.

Когато работещите по граждански договори не са осигурени на друго основание през съответния месец сумата попълнена в т. 21 "Осигурителен доход, върху който се дължат осигурителни вноски" не може да бъде по-малка от размера на минималната работна заплата определена за съответната година.

Когато работещите по граждански договори са осигурени на друго основание през съответния месец се допуска сумата попълнена в т. 21 "Осигурителен доход, върху който се дължат осигурителни вноски" да бъде по-малка от размера на минималната работна заплата определена за съответната година.

Когато лицата са осигурени на друго основание през календарния месец, въз основа на което им се зачита пълен осигурителен стаж и вноските са внесени или дължими върху максималния осигурителен доход, декларация за работата им по граждански договор не се подава.

Осигурителите, подават декларация образец № 1 за лицата, работещи без трудови правоотношения - не по-късно от 25-то число на месеца следващ месеца на изплащане на възнаграждението.

Срокът за внасяне на осигурителните вноски за работещите по граждански договори е не по-късно от 25-то число на месеца, следващ месеца, през който са изплатени възнагражденията на лицата.

За граждани на страни извън европейския съюз които работят в България като управители на търговски дружества също следва да се прилага българското законодателство независимо от обстоятелството, че същите могат да декларираят, че са осигурени в собствените си страни.

Съгласно ал. 1, т. 7 на чл. 4, задължително осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица са управителите и прокуристите на търговски дружества и на еднолични търговци и на техните клонове, членовете на съвети на директорите, на управителни и надзорни съвети и контролорите на търговски дружества, синдиците и ликвидаторите, както и лицата, работещи по договори за управление на неперсонифицирани дружества;

Осигуряването възниква от деня, в който лицата започват да упражняват трудова дейност по чл. 4 или чл. 4а, ал. 1 и за който са внесени или дължими осигурителни вноски и продължава до прекратяването и, на основание чл. 10, ал. 1 от кодекса.

В действащата към момента нормативна уредба, уреждаща държавното обществено осигуряване не е поставено изискване, относно пребиваването на лицата на територията на Република България. Достатъчно условие, за да възникне задължение за осигуряване е лицата да упражняват трудова дейност по реда на КСО, поради което управителите на търговски дружества подлежат на осигуряване по реда на кодекса, независимо, че са чужди граждани.

На основание чл. 127, ал. 1 от КСО, задължително се осигуряват за допълнителна пенсия в универсален пенсионен фонд лицата, родени след 31 декември 1959 г., ако са осигурени във фонд "Пенсии" на държавното обществено осигуряване.

Вноската за фондовете на ДОО – фонд "Пенсии", фонд "Общо заболяване и майчинство", фонд "Безработица", и вноската за ДЗПО в универсален пенсионен фонд се разпределят както следва:

а) за родените преди 1 януари 1960 г.:

- за сметка на работодателите - за фондовете на ДОО – 12,6 на сто плюс вноската за трудова злополука и професионална болест;

- за сметка на осигурените лица – за фондовете на ДОО – 9,7 на сто.

б) за родените след 31 декември 1959 г.:

- за сметка на работодателите – за фондовете на ДОО – 9,8 на сто плюс вноската за трудова злополука и професионална болест; за ДЗПО в универсален пенсионен фонд – 2,8 на сто;

- за сметка на осигурените лица – за фондовете на ДОО – 7,5 на сто, и за ДЗПО в универсален пенсионен фонд – 2,2 на сто.

Осигурителните вноски за държавното обществено осигуряване се внасят от осигурителите до 25-о число на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът. Върху допълнителни доходи от трудова дейност след този срок осигурителните вноски за месеца, се внасят от осигурителите до 25-о число на месеца, следващ месеца на начисляването или изплащането на доходите.

Осигурителните вноски за управителите се дължат върху получените, начислени и неизплатени или неначислени месечни възнаграждения, но върху не по-малко от минималния осигурителен доход, определен със ЗБДОО за съответната година и не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход. В осигурителния доход на управителите се включват и възнагражденията изплатени на основание чл. 40, ал. 5 от КСО.

Когато управителите получават суми от средствата за социални разходи, върху тях се дължат осигурителни вноски в размерите определени за фонд "Пенсии". Тези вноски се дължат и когато сумите от социалните разходи са само начислени и не са изплатени.

Подаването на данните в персоналният регистър за работещите като управители се извършва съгласно разпоредбите на Наредба № Н-8 от 29.12.2005 г.

За управителите се подават данни за: държавното обществено осигуряване, допълнителното задължително пенсионно осигуряване и здравното осигуряване.

Данните се подават с декларации обр. № 1 "Данни за осигуреното лице".

Декларация обр. № 1 "Данни за осигуреното лице" се подава поотделно за всяко лице. В декларацията за управителите, осигурителите вписват:

1. ЕИК по регистър БУЛСТАТ

2. единният граждански номер, личен номер на чужденец или служебен номер издаден от НАП, имената, дните в осигуряване, осигурителният доход; осигурените социални рискове и осигурителните вноски.

Декларация образец № 1 се подава в съответната компетентна териториална дирекция на Националната агенция за приходите:

1. от работодатели, осигурители и техните клонове и поделения - за всеки календарен месец до:

а) 25-о число на месеца, следващ месеца, за който се отнасят данните; при начислено или изплатено възнаграждение за същия месец след този срок - до края на месеца, в който е начислено или изплатено възнаграждението;

б) 25-о число на месеца, следващ месеца на начисляването или изплащането на допълнителни доходи от трудова дейност, начислени или изплатени след 25-о число на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът;

Особености при попълването на декларация обр. № 1 "Данни за осигуреното лице" за работещите по договори за управление и контрол:.

В т. "12. Вид осигурен" за изпълнителите по договори за управление и контрол се попълва код 10.

Точка 12.1. Пореден номер на квалификационната група професии за осигурения - в тази точка се попълва се номерът на колоната на квалификационната група професии, в която е определена длъжността на лицето, съгласно ЗБ на ДОО за съответната година – за управителите това е колона 1 "Ръководни служители" от приложение № 1 към чл. 8, т. 1 от посоченият закон.

Точка 16. Дни в осигуряване – общо се попълва по следния начин:

Позиция 1:

- ако лицето е осигурявано всички работни дни през месеца - попълва се 0;
- ако лицето не е осигурявано всички работни дни през месеца – попълва се 1.

Позиции 2 и 3:

- попълва се в две позиции общият брой работни дни в осигуряване.

Позиция 4 и Позиция 5 за управителите не се попълват.

В позиции от 16.1 до 16.7 се попълват различните видове дни, през които управителите се считат за осигурени.

В т. 16.А. "Дни във временна неработоспособност, за които е изплатено възнаграждение от работодателя на основание чл. 40, ал. 5 от КСО" се попълват броят на работните дни, за които работодателят е изплатил възнаграждение за първия работен ден от временната неработоспособност.

В т. 17 и 17.1 се попълва доходът, върху който се дължат осигурителните вноски за времето, през което осигурените лица са във временна неработоспособност, бременност, раждане или отглеждане на дете съобразно промяната в ЗЗО. В т. 17.1 не се включва доходът, върху който се дължат здравноосигурителните вноски за времето на неплатен отпуск за отглеждане на четвърто и следващо дете. В т. 17 не се включват сумите изплатени като възнаграждение за сметка на работодателя за първия работен ден от неработоспособността на основание чл. 40, ал. 5 от КСО.

В т. "21". Осигурителен доход, върху който се дължат осигурителни вноски, с изключение на сумата по т. 19 се попълва доходът съгласно чл. 6, ал. 2 от КСО вкл. сумата изплатена като възнаграждение за сметка на работодателя за първия работен ден от неработоспособността по чл. 40, ал. 5 от КСО.

В точка 27 Доход, върху който се дължат вноски само за здравно осигуряване – за управителите се попълва осигурителният доход, върху който се дължат вноски за здравно осигуряване за времето в неплатен отпуск, за времето на отглеждане на дете по чл. 165 и 167а от КТ .

В т. 34 "Нетно възнаграждение" се попълва определеното нетно възнаграждение с оглед изчисляване на паричните обезщетения за временна неработоспособност и при бременност и раждане. За управителите нетното възнаграждение се установява, като полученото възнаграждение за месеца, след намаляването му с разходите за дейността се намалява със задължителните осигурителни вноски за сметка на лицата и авансовият данък, когато такъв се е дължал.

В декларация обр. № 1 се попълват и данни за облагаемия доход и начислените данъци на управителите.

За осигурителен стаж на управителите, се зачита времето, за което са внесени или дължими осигурителни вноски върху възнаграждението им, но върху не по-малко от минималния осигурителен доход за съответната професия по икономическа дейност за периода на работа по договорите. Осигурителният стаж и осигурителният доход за времето от 1 януари 2009 г. на управителите се установяват с данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО.